

UDK: 801.5 (035) : 808.62

Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 12/1986

Adela Ptičar

Zavod za jezik IFF, Zagreb

GRAMATIČKA TERMINOLOGIJA U GRAMATICI M. A. RELKOVIĆA

I. U proučavanju pojedinih faza razvoja standardnoga jezika, među kojima ona iz druge polovice 18. stoljeća ima zasigurno izuzetno značenje za hrvatski standard, uz ostale se razine ne smije zanemariti ni funkcioniranje metajezika, dakle onoga sustava znakova unutar leksika koji preuzima jezikoslovnu terminološku ulogu. Taj specifičan oblik civilizacijske nadgradnje vrlo se intenzivno razvija u 18. stoljeću, pa imamo u to vrijeme nekoliko terminoloških sustava¹, ali s vrlo jasno izraženim težnjama k međusobnom približavanju i izjednačivanju. Jedan takav pokušaj normiranja predstavlja i gramatika Matije Antuna Relkovića.

Jezikoslovna je terminologija iz *Nove nimačke i slavonske gramatike*² ušla u poznati Maretićev rad *Pregled srpskohrvatske gramatičke terminologije XVII, XVIII i XIX vijeka*³, a otud i u Simeonov rječnik⁴. Stoga se s pravom može zapitati za smisao ponovne obrade toga nazivlja. Tome su najmanje dva razloga:

1. Od oko 120 termina iz Relkovićeve gramatike koji su uvršteni u ovaj rad Maretić ima samo 25. Doduše, T. Maretić ima i za petnaestak drugih natuknicu (kao npr. za: *broj, članak, glas, ime, izgovor, kratki glas* itd.), ali nema potvrdu iz Relkovićeve gramatike, a ta je potvrda često starija od one u Maretićevu pregledu. Osim toga, R. Simeon je u izvore za svoj rječnik uvrstio još dva Relkovićeve djela (*Kučnik, Satir iliti divji čovik*), te je tako gramatika ostala terminološki najslabije ekscerpirano djelo.

2. Maretić iz terminološkoga korpusa posve isključuje kroatizirane latinizme; njihova povijesna dimenzija nije ušla ni u Simeonov rječnik. Budući da je velik dio današnjega lingvističkoga terminološkog sustava upravo takav, bilo bi potrebno

¹ Usp. ove gramatike u 18. stoljeću: Babićeva *Prima grammaticae institutio pro tyronibus Illyricis accomodata* iz 1712 (dva izdanja), Ljubušakova *Grammatica latino-illyrica* iz 1713 (tri izdanja), Tadijanovićeve *Svašta po malo iliti kratko složenje imena i riči u njemački jezik* iz 1761, Relkovićeve *Nova slavonska i nimačka gramatika* iz 1767 (tri izdanja) i Lanosovićeve *Uvod u latinsko riči slaganje s nikima nimačkoga jezika bližkama* iz 1776; Lanosovićeve *Neue Einleitung zur slavonischen Sprache* iz 1778 (tri izdanja) za ovo je razmatranje irelevantna jer nema hrvatsku terminologiju.

² Prvo je izdanje izašlo u Zagrebu 1767, a drugo i treće u Beču 1774. i 1789; terminologija se u ovom radu daje prema prvom izdanju.

³ Rad JAZU, 243, Zagreb 1932, str. 13—90.

⁴ R. Simeon, *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*, Zagreb 1969.

znati kako su se takvi termini (kao npr. deklinacija, konjugacija, imperativ, superlativ itd.) udomaćivali u hrvatskim jezičnim priručnicima⁵. Do danas još uvijek gotovo nema podataka o jezičnoj vertikali upravo za ono nazivlje »koje je od starine ugrađeno u temelje evropske kulturne predaje«⁶.

Proučavanje povijesne nomenklature ne daje nam samo leksikografske rezultate, tj. ne olakšava nam samo služenje nekim starim jezičnim priručnicima nego nam omogućuje mnogo opsežnije i dalekosežnije zaključke, kao što su stupanj obrazovanja autora, poznavanje predmeta (prema tome koje sve kategorije uvrštava u svoje pojmovlje), odnos prema tradiciji (koliko je poznaje i uvažava, tj. koliko se u nju uklapa). U ovom se radu stoga svaki termin smješta u vertikalu, tj. kronološkim se redom navode autori koji neki termin imaju prije Relkovića i poslije njega do oko 1860 (prikazan je kontinuitet nekoga termina, naravno za one termine za koje postoji kontinuitet, na kraju 18. i početku 19. stoljeća, te u priručnicima koji su odraz ilirskih strujanja)⁷, i to s onolikom iscrpnošću koliko to omogućuju dosad objavljeni podaci u već navedenim djelima (Maretićevu, Simeonovu i Raguževu). Ne navodi se pojedinačno koji je podatak iz kojega od tih djela (podaci za T. Babića i L. Ljubušaka uzeti su iz rada D. Raguža, za M. Lanosovića⁸ iz originala, a svi ostali donose se prema T. Maretiću i R. Simeonu; za neke je podatke konsultiran Rječnik JAZU, što je svaki put posebno naznačeno). Pri tome strelica okrenuta lijevo (←) označava da su autori koji se prije nje nabrajaju imali navedeni termin prije Relkovića, a iza strelice okrenute desno (→) nabrajaju se oni koji dotični termin upotrebljavaju nakon M. A. Relkovića. Ako tih oznaka nema, termin do oko 1860. ima samo on. Kratica R. označava Relkovićevo mjesto u kronološkome nizu.

Natuknica za dvočlane i uopće složene termine, dakle za razne atributno-ime-ničke sveze, uspostavljena je zasebno za sintagmu, ali ponekad zasebno i za imenicu ili pridjev koji su dio te sveze. Takav je postupak proveden stoga što je odnos nadređenosti/podređenosti nemoguće uvijek u takvim svezama jednoznačno utvrditi⁹, jer se pojedini dijelovi nekoga terminološkoga znaka pojavljuju u drugim odnosima u drugom nekom terminološkom znaku. Pri uspostavljanju višečlane natuknice red riječi je onakav kakav je uobičajen u suvremenoj sintaksi.

Ako Relkovićeve termin odgovara suvremenoj terminološkoj normi i ako nije višeznačan, značenje mu nije posebno tumačeno.

Kriterij po kojem je neki termin latinske provenijencije uzet kao hrvatski bio je da ima hrvatsku fleksiju.

⁵ Takve podatke imamo dosada jedino za Babića i Ljubušaka, usp. D. Raguž, *Hrvatska gramatička terminologija u dvjema preradbama Alvaressove latinske gramatike*, Filologija, 10, Zagreb 1982, str. 97—123.

⁶ R. Katičić, *Predgovor urednika Simeonovu Enciklopedijskom rječniku lingvističkih naziva*, Zagreb 1969, str. VIII.

⁷ Takva je granica postavljena stoga što su se, kako će se po životu mnogih termina vidjeti, gramatičari sve do Vebera služili starim gramatikama, pa su se termini preuzimali izravno ili posredno (V. Babukić npr. u *Osnovi slovnice slavjanske narečja ilirskoga*, Danica ilirska, Zagreb 1836, br. 15, str. 60, izrijeком navodi da se služio Relkovićeve gramatikom).

⁸ M. Lanosović, *Uvod u latinsko riči slaganje s nikima nimačkoga jezika biližkami*, Osijek 1776; njegova je terminologija dosljedno puristička, dakle sve latinske termine prevodi.

⁹ Usp. Simeon, str. XXXI.

U nekim slučajevima obličkoga sinkretizma (radi se samo o latinskim posudenicama za koje M. A. Relković u nominativu uvijek ima samo latinski oblik, a prema ostalim oblicima ne može se utvrditi radi li se o muškom ili srednjem rodu (npr. vladaju ablativom 305, u dativu 273)¹⁰, uziman je kao natuknički onaj oblik koji je u suvremenoj normi uobičajen.

Grafija je M. A. Relkovića transliteracijom (tj. slovo za slovo) prenesena u suvremenu. Budući da za ovaj rad nisu relevantne oznake koje upućuju na suprasegmentne elemente (udvojeni suglasnici, neetimološko *h*)¹¹, one su zanemarene.

Rimske brojke uz primjere odnose se na Relkovićev predgovor gramatici koji nije paginiran.

Veliko slovo u imenica M. A. Relković upotrebljava prema njemačkom pravopisu, pa je to usklađeno s našom današnjom ortografijom. Sve je ostalo (izgovorne cjeline, interpunkcija) ostavljeno kao u izvorniku.

Kako M. A. Relković u grafiji razlikuje konsonantsko od vokalnoga *r*, ta je razlika u citiranim primjerima iz gramatike zadržana i u ovome radu (*r* : *er*).

II. Popis Relkovićevih termina daje se abecednim redom.

abecevice f. abeceda, sva slova zajedno uključujući njihov red (*jednu abecevicu* XXIII, *naj prvie u abecevici* 6); Jambrešić ← R. → Stulli.

ablativ m. šesti padež u latinskoj gramatici (*vladaju ablativom* 305, *u ablativu casusu* 361); Babić, Ljubušak ← R.

akcenat m. akcenatski znak (*imaju tri accenta tojest nadslovka* 24). Usp. *glas, nadslovak* i *zlamenje glasa*.

aktiv m. vrsta glagolskoga lika (*kako activu tako i pasivu općeni jesu* 181); Babić, Ljubušak¹² ← R.

akuzativ m. (*slidi substantivum za praepositionem u accusativu* 362, *takoje od potrebe odgovoriti u accusativu* 364); Babić, Ljubušak ← R.

artikul m. gramatički član (*artikula jesu ... tri, prilika pregibanja artikula* 54); Babić, Ljubušak ← R. Usp. *članak*.

broj m. gramatički broj /tj. jednina i množina/ (*u većjem broju* 54, *u jednostavnomu broju* 64); Mikalja, Babić, Ljubušak, Della Bella, Belostenec, Tadijanović ← R. → Lanosović. Usp. *jednostavni broj*, *većjestavni broj* i *većji broj*.

brojenje n. broj /vrsta riječi/ (*Imena brojenja jesu različita. Nikase zovu cardinalia, nika ordinalia* 100).

bukva f. ime slova *b* u glagoljici i ćirilici (*bukvicom zovu poradi slova bukve* 3); R. → Stulli.

¹⁰ Ljubušak ima u takvim slučajevima srednji rod, dakle *ablativo, dativo*.

¹¹ Ta je problematika vrlo iscrpno obrađena u radu S. Ivšića, *Akcentat u gramatici Matije Antuna Reljkovića*, Rad JAZU, 194, Zagreb 1912, str. 1—60; usp. i kritičke napomene u: J. Vončina, *Jezik Antuna Kamžlića*, Rad JAZU, 368, Zagreb 1975, str. 34—36.

¹² Obojica u pridjevskom značenju (tj. u značenju aktivan).

- bukvica** f. ćirilica¹³ (*koja jedni bukvicom zovu poradi slova bukve, a drugi glagoljicom poradi glagolje* 3); Držić, Kašić, Alberti, Orbini, Mikalja, Ančić, Della Bella, Belostenec, Filipović, Kačić ← R. → Velikanović, Voltiggi, Stulli. Usp. *ćirilijanski i glagoljica*.
- cilo prošasto vreme** pluskvamperfekat (*cilo prošasto* 134); R. → Lanosović. Usp. *prošasto svršeno vreme i vrimе*.
- ćirilijanski** adj. ćirilički (*ćirilijanska slova uzderžaju XXII, ćirilijanska, koja glagoljicom zovemo XXIII*). Usp. *bukvica i glagoljica*.
- čistoća** f. način pravilnoga i čistog izražavanja u nekom jeziku (*čistoća đjačkoga jezika XXV*); R. → Zuzeri.
- članak** m. gramatički član /lat. *articulus*/ (*koise dade kako jedan članak pregibati* 53); Vrančić, Mikalja, Della Bella ← R. → Lanosović, Voltiggi, Stulli. Usp. *artikul*.
- dalmatinski jezik** vidi: *jezik*.
- dativ** m. (*u dativu* 273)¹⁴.
- deklinacija** f. (*u trima declinatiana 62, druge declinatie 78*)¹⁵. Usp. *pregibanje*.
- dio govorenja** /lat. *partes orationis*, tj. vrste riječi/ (*dili govorenja* 249); Ljubušak ← R. → Lanosović.
- diftong** m. (*od diphtonga* 23); Ljubušak ← R.
- došasto vreme** futur (*vrimе sadašnje... i futurum, došasto* 129, *došasto samostavno, futurum simplex* 135, *došasto sastavljeno* 136); Babić, Ljubušak ← R. → Lanosović. Usp. *vrime*.
- djački** adj. latinski (*djačka primili jesu /tj. slova/ XXXIII, djačkoga jezika* 194); u navedenu obliku, kao i u obliku *dijački* dolazi taj termin često još od Marulića.
- dovršena rič** svršeni glagol (*svaka dovršena rič, verba finitum* 302)¹⁶. Usp. *rič*.
- dovršenje** n. dočetak, nastavak (*po vlastitom dovršenju vladajuse* 129).
- dugački glas** dugi naglasak (*glas silaba jest... longus, dugačak* 23). Usp. *glas i kratki glas*.
- genitiv** m. (*iz ovoga genitiva* 61); Ljubušak ← R.
- glagolja** f. ime slova g u glagoljici i ćirilici (*zovu...glagoljicom poradi glagolje* 3)
- glagoljica** f. ćirilica /pismo/ (*ćirilijanska, koja glagoljicom zovemo XXIII, koja jedni bukvicom zovu poradi slova bukve, a drugi glagoljicom poradi glagolje*). Usp. *bukvica i ćirilijanski*.
- glas** m. naglasak, akcenat /izgovor, na akcenatski znak/ (*nitі kakvoga glasa imaju /tj. neglasovita/ 6, kada na e. spada glas niski* 11, *glas silaba jest trostruk, prvo longus, dugačak, drugo brevis, kratak, treće circumflexus, nadkriven* 23, *na onaj vocalus, na koi glas teški dojde* 24); R. → Starčević, Babukić. Usp. *akcenat, nadslovak, zlamenje glasa, dugački, kratki, natkriveni, niski, teški i visoki glas*.

¹³ Relkoviću taj termin, kao i termini *glagoljica i ćirilijanska slova*, znači zapravo bosančicu (tj. ćirilicu modificiranu pod utjecajem glagoljice).

¹⁴ T. Babić i L. Ljubušak: *dativo*.

¹⁵ T. Babić i L. Ljubušak: *deklination*.

¹⁶ A. Mažuranić: *dovršni glagolj*.

glasovito slovo samoglasnik, vokal (*slovo glasovito* 6, *peto slovo glasovito* 12); Vrančić, Orbini, Kašić, Mikalja, Grličić, Kadčić, Ljubušak, Della Bella, Jambrešić ← R. → Lanosović, Voltiggi, Stulli. Usp. *vokal*.

govorenje n. — 1. jezik, govor (*slavonsko govorenje* X, *govorenje ovih starih Panonaca* XIX, *articulus jest prvi dio govorenja* 53); Vrančić, Mikalja, Ljubušak, Tadijanović ← R. → Lanosović, Belinić. Usp. *jezik*. — 2. rečenica (*punct se potribuje za zatvoriti jedno govorenje, koje podpuno svoj izgovor i razumljenje ima* 30). Usp. *razgovor* i *pitajući, pokazujući, smišani* i *zanikajući način govorenja*.

gramatika f. priručnik za učenje jezika (*pripraviti dar moj, gramatiku moju* XI, *komu ova moja gramatika nebude počudi* XXV, *dajem gramatiku* 7); u navedenu značenju, kao i u značenju sustava jezičnih pravila i nauke o njima dolazi u mnogih pisaca, npr. Kašića, Mikalje, Ljubušaka, Della Belle ← R. → Stullija.

horvatski jezik vidi: *jezik*.

ilirički jezik vidi: *jezik*.

ime n. riječ s imenskom fleksijom, lat. nomen (*nomen, ime od nazivanja, jest dvostruko, tojest: substantivum i adjectivum* 55, *od pokolenja imena* 85, *dva imena substantiva* 265); Mikalja, Babić, Ljubušak ← R. → Lanosović, Šulek. Usp. *primitljivo ime, samostavno ime* i *substantivo ime*.

imperativ m. (*kod imperativa oniu verba* 47, *u nimačkomu imperativu* 252, *koja druga rič u imperativu naprid ide* 256); Ljubušak ← R.

imperfekat m. (*u nimačkomu imperfectu* 162)¹⁷.

izgovor m. način izgovaranja glasova (*imena, prilike, izgovor* 4)¹⁸; Della Bella ← R. → Voltiggi, Stulli.

izvadijući sastavak izuzetni /isključni/ veznik (*Conjunctiones exceptivae. Izvadijući. Izvan. Osim* 245). Usp. *sastavak*.

jednostavni broj jednina (*ima u jednostavnomu broju dva vocativa* 64); R. → Lanosović. Usp. *broj*.

jezik m. (*akoprem svetu misu slavonskim jezikom govore ... mlogosu od talianskoga u dalmatinski jezik pomišali* XXII, *da ovo sadašnje slavonsko govorenje, onaj stari ilirički jezik jest* XX, *svakojaka imena dobivaju, kakono: slavonski, horvatski, dalmatinski, pemski... koi posvemu tomu u istinu svkoliki drugo nečine, nego samo jedan jezik* XXIII, *štose najposli slavonskog jezika dotiče, poznaju svi i ispovidaju da raztočni jezik jest, i mati mlogih drugih jezika* XX, *turske riči u slovinski jezik umišali jesu* XXII, *pa ovi indi način uzburkan, smutjen, i pomišan jest lipi slovinski, ili slavonski jezik* XX);¹⁹ Vrančić, Kašić, Mikalja, Ljubušak, Della Bella, Belostenec, Jambrešić ← R. → Lanosović, Voltiggi, Stulli. Usp. *govorenje*.

¹⁷ L. Ljubušak: *imperfekto*.

¹⁸ U gramatici prikazano u tablici.

¹⁹ Proučiti semantički sadržaj termina dalmatinski, horvatski, ilirički, slavonski, slovinski u Relkovića bila bi tema posebnoga rada; pri tom bi trebalo uključiti i druga Relkovićeve djela. No i na prvi pogled očito je da je prihvatio već postojeće preklapanje i istoznačnost tih termina. Sam spominje Fausta Vrančića (*po svidočanstvu Fausta Vrančića Šibenčanina ... najčistije jezika slovinskoga riči izgovarala jest*, XXII), ali je očito da se naslanja i na Kanižlićeve misli o jeziku, onako kako ih je interpretirao J. Vončina (slavonski = slovinski = ilirički), usp. *jezik Antuna Kanižlića*, Rad JAZU, 368, Zagreb 1975, str. 13—24.

- kazujući način** indikativ (*kazujući način, indicativus modus* 132)²⁰. Usp. način i *ukazujući način*.
- kazus** m. padež (*koliko u slavonskom jeziku ima casusa 58, imaju tri casusa jednaka 68, s kojimase casusi koi pridstavci potribuju 358*)²¹. Usp. *spadanje*.
- komparativ** m. (*superlativus postane od comparativa* 93); R. → Šulek²².
- konjugacija** f. (*jesu tri conjugatie 128, kod svake conjugatie 128, po onoj conjugatiji 183*)²³.
- konjugiranje** n. (*u conjugiranju slavonske riči 131, uzimaju u conjugiranju dvostruk pronomen personale 186*).
- konjugirati** impf. (*morajuse s' verbom jajesam ... conjugirati 131, verba neutra slavonska conjugirajuse kako i activa 183*)²⁴.
- konjunkcija** f. veznik (*ovaj tempus praesens potribujese s' conjunctiom da 337, od conjunctie, da 370*). Usp. *sastavak*.
- konsonant** m. (*dva jednaka consonanta 33*). Usp. *neglasovito slovo*.
- konstrukcija** f. način raspoređivanja riječi u rečenici, sintaksna cjelina (*na pitanje tko? ili što? stoi nomen prid verbom, po constructii u nominativu 262*).
- kratki glas** kratki naglasak (*glas silaba jest ... pervo longus, dugačak, drugo brevis, kratak 23*); R. → Babukić (*kratki naglasak*). Usp. *glas* i *dugački glas*.
- materinsko govorenje** materinski jezik (*članke materinskim govorenjem popisane XXI*); Glavinić, Della Bella, Jambrešić, Lastrić, Turlot ← R. → Lanosović, Voltiggi, Stulli. Usp. *govorenje* i *jezik*.
- međumetak** m. uzvik, interjekcija (*De interjectione. Od međumetka. Međumetak, jest dio govorenja 246, ovi međumetci jesu od mlogo versti: ponukovanja, žaljenja 246, začuđenja 247, zapovidanja 248*); R. → Lanosović, Voltiggi, Starčević, Babukić²⁵.
- muško**²⁶ **pokolenje** muški rod (*masculinum, pokolenje muško 33, 60*); Mikalja, Babić, Ljubušak ← R. → Lanosović. Usp. *pokolenje*.
- način** m. modus /u konjugaciji/ (*indicativus jest modus iliti način govorenja, koi istinitim načinom ukazuje 128, ukazujući način, indicativus modus 145, imperativus modus, zapovidajući način 136, optativus, und conjunctivus modus, želeći i vežući način 137*); Mikalja, Babić, Ljubušak ← R. → Lanosović, Starčević, Đurkovečki, Mažuranić, Šulek. Usp. *kazujući, nesveršeni, ukazujući, zapovidajući* i *želeći način*.
- nadslovak** m. akcenatski znak (*zlamenovati nadslovkom ostrim, to-jest accuto 10, nadkriese nadslovkom teškim: to-jest gravi 11, od naslovaka 23, tri accenta tojest*

²⁰ A. Starčević: *kazajući način*; Đurkovečki, Babukić, Mažuranić: *kažući način*.

²¹ T. Babić i L. Ljubušak: *kaž*.

²² Podatak je prema Rječniku JAZU; L. Ljubušak: *komparativo ime*.

²³ L. Ljubušak: *konjugacion*.

²⁴ T. Babić i L. Ljubušak: *konjugati*.

²⁵ L. Ljubušak: *meumetak*.

²⁶ T. Maretić nema tu natuknicu, a R. Simeon ima samo definiciju bez potvrda; podatak za Mikalju donosi se prema Rječniku JAZU.

²⁷ Zanimljivo je da Relković i terminološki razlikuje akcenat u izgovornom smislu od pravopisnoga znaka kojim se on označuje (*glas: akcenat, nadslovak, zlamenje glasa*).

- nadslovka* 24); Đorđić, Kadčić, Rosa ← R. → J. S. Relković²⁸, Voltiggi, Stulli, Starčević. Usp. *akcenat, glas i zlamenje glasa*²⁹.
- natkriveni glas** cirkumfleks (*glas silaba jest trostruk ... treće circumflexus, nadkriven* 24). Usp. *akcenat, glas, nadslovak, natkriveno zlamenje i zlamenje glasa*.
- natkriveno zlamenje** akcenatski znak za cirkumfleks (*circumflexus zlamenje nadkriveno* /[^]/ 25). Usp. *akcenat, glas, nadslovak i zlamenje glasa*³⁰.
- neglasovito slovo** suglasnik, konsonant (*nikoja jesu ... neglasovita, kojase imenuju consonantes* 5, *neglasovito slovo* 11); Orbini, Kašić, Mikalja, Ljubušak, Della Bella, Belostenec ← R. → Lanosović, Stulli. Usp. *konzonant, slovo i vokal*.
- nejednak** adj. nepravilan (*Stoje nomen anomalum? Jest jedno ime ne jednako* 75).
- nesvršeni način** infinitiv (*infinitivus modus, nesvršeni način* 143); Ljubušak ← R. → Lanosović, Starčević, Đurkovečki, Babukić, Mažuranić.
- neznano pokolenje** srednji rod (*Genera jesu tri: masculinum, pokolenje muško ... i neutrum neznano* 53, *muškoga pokolenja ovaj ... neznanoga ovo* 60); R. → Lanosović, Đurkovečki (*neznani spol*), Starčević (*neznano pleme*), Mažuranić (*neznani spol*). Usp. *pokolenje*.
- niski glas** silazni akcenat (*kada na e. spade glas niski, koi silabu doli povlači, nadkriese nad-slovkom teškim* 11). Usp. *glas, nadslovak, teški i visoki glas*³¹.
- nominativ** m. (*stoi nomen prid verbom, po constructii u nominativu* 262, *misto nominativa* 286, *u nominativu* 287); Babić, Ljubušak ← R.
- okraćenje** n. kratica (*abreviationes, okratjenja* 34, *okratjenje ... u tomu stoi, da čovik jednu ili dvi silabe ... jednime punctom zatvori* 37); Della Bella ← R. Usp. *rič od okratjenja*.
- optativ** m. željni način (*dase ona s' optativom potribuje* 370).
- ortografija** f. pravopis (*talijanskom orthographiom nemožese pravo pisati slavonski XXX, nimačke riči po samoj orthographiji razaznajuse* 51); Della Bella ← R. → Jablanci³². Usp. *pravopisanje i slovosložnost*.
- ostavljanje** vidi: *zlamenje ostavljanja*.
- oštri nadslovak** akcenatski znak za uzlazan i dug akcenat ili nenaglašenu dužinu (*valjaga zlamenovati nad-slovkom ostrim, to-jest: accuto* 10, *accentus accutus, nad-slovak oštri* 24); R. → Babukić, Mažuranić. Usp. *glas, nadslovak i visoki glas*.
- pasiv** m. vrsta glagolskoga lika (*kako activu, tako i pasivu općeni jesu* 181); Babić, Ljubušak³³ → R. Usp. *aktiv i trpljiv*.

²⁸ Ta četiri autora prema Rječniku JAZU.

²⁹ Akcenatske znakove Relković stavlja samo na duge slogove, dok kratke razlikuje od dugih samo kraćinom (udvajanjem suglasnika iza kratkoga sloga), a ne i kvalitetom (ako je uopće i imao dva kratka akcenta).

³⁰ Cirkumfleks je Relkoviću posve zalihostan jer može označivati \circ , $'$, \sim i nenaglašenu dužinu, te tako znači samo dugi slog.

³¹ Prema Rječniku JAZU, *nizak* i *visok* dobro su potvrđeni u tonskom smislu (*nizak glas : visok glas*). Relković je tu opoziciju dobro prenio na naglasnu razinu.

³² Podaci su prema Rječniku JAZU; R. Simeon ima samo definiciju bez potvrda.

³³ Obojica u pridjevskom značenju (tj. pasivan).

- persona** f. lice (*pronomeni personale, koje razlikuju persone ukazuje 107, kod prve i druge persone singularis numeri 131, kod sviu persona verbi jesam 138*); Babić, Ljubušak ← R.
- pismo** n. slova, sustav znakova koji predstavljaju elemente govora (*u pismu naučan XIX*); Della Bella³⁴ ← R.
- pitajući način govorenja** upitna rečenica (*upanti način govorenja jest četverostruk ... 3. interrogative, pitajući 143*). Usp. govorenje i pitanje.
- pitanje** n. upitna rečenica (*kada tko hoće jedno pitanje zamikati 253*); Mikalja, Della Bella, Belostenec, Jambrešić³⁵ ← R. → Lanosović. Usp. govorenje pod 2, pitajući način govorenja i zlamenje pitanja.
- podvikanje** n. vidi *zlamenje podvikanja ili začuđenja*.
- pokazujući način govorenja** potvrдна, jasna rečenica (*način govorenja jest četverostruk, 1. affirmative, pokazujući 143*)³⁶. Usp. govorenje pod 2.
- pokolenje** n. gramatički rod (*genera jesu tri: masculinum, pokolenje muško 53, ukazuje genus, tojess; pokolenje 53, pregibanje muškoga pokolenja 63*); R. → Lanosović. Usp. muško, neznano i žensko pokolenje.
- polak prošasto vrime** imperfekat (*polak prošasto 133, vrime polak prošasto 145*); R. → Starčević³⁷. Usp. cilo prošasto vrime i vrime.
- pomoć** vidi: *rič od pomoći*.
- pozitiv** m. (*comparativus biva do positiva 92*).
- pravopisanje** n. pravopis (*od pravopisanja 45*); R. → Stulli, Gaj. Usp. ortografija i slovosložnost.
- pregibanje** n. deklinacija (*prilika pregibanja articula na sedam načina 54, prvo pregibanje muškoga pokolenja 63*); R. → Lanosović, Stulli, Mažuranić, Starčević, Volarić³⁸. Usp. deklinacija.
- pregibati** impf. deklinirati (*ovako pregibaj 74, pregibajuse kako otac prve declinatie 75*); Mikalja, Della Bella, Belostenec, Tadijanović ← R. → Lanosović, Voltiggi, Stulli, Starčević³⁹.
- prepozicija** f. prijedlog (*halat metne u sedmi casus prez praepositie 270, slidi dativus s' prepositiom u 272*).
- pridstavak** m. prijedlog (*Praepositio |prid-stavak| jest dio govorenja, koise jednomu imenu pridstavi ili zastavi 226, slavonski pridstavci metnuti su redom 226, s' kojimase casusi koi pridstavci potribuju 358*)⁴⁰; R. → Lanosović, Stulli, Starčević, Đurkovečki⁴¹.
- primitljivo ime**, pridjev (*nomen ime od nazivanja, jest dvostruko, tojest: substantivum, i adjectivum, samostavno, i primitljivo 55*); R. → Lanosović. Usp. ime.

³⁴ Riječ dolazi u rječnicima i ostalim izvorima od najstarijih vremena, ali s drugim značenjima.

³⁵ Podaci su prema Rječniku JAZU (R. Simeon ima samo definiciju bez potvrda).

³⁶ Termin imaju kasnije J. Đurkovečki i A. Mažuranić, ali u drugom značenju (*pokazujuće zaimi, pokazna zamjenica*).

³⁷ M. Lanosović: *polprošast*, Mažuranić: *poluprošast*.

³⁸ R. Simeon s. v. *pregibanje* i *prigibanje*.

³⁹ R. Simeon s. v. *pregibati*, *prigibati* i *prigibati*.

⁴⁰ Prije Relkovića taj termin ima i B. Tadijanović, ali s drugim značenjem (1. član, 2. lična zamjenica). Usp. R. Simeon s. v. *pridstavak* i *pridstavci*.

⁴¹ R. Simeon s. v. *predstavak*, *predstavek* i *pridstavak*.

- priričak**⁴² m. prilog, adverb (*Od prirička. Adverbium priričak jest dio govorenja* 230); Ljubušak ← R. → Lanosović, Starčević, Đurkovečki, Mažuranić⁴³.
- prošasto samostavno vrime**, aorist (*vrime prošasto samostavno* 133). Usp. *prošasto vrime* i *vrime*.
- prošasto svršeno vrime**, pluskvamperfekat (*plusquam perfectum, vrime prošasto svršeno* 147). Usp. *cilo prošasto vrime* i *vrime*.
- prošasto vrime**, prošlo vrijeme [općenito] (*ovaj imperfectum ima od vrimena sadašnjega, i prošastoga skupa s'mišano razumljenje* 328, *tempus praesens, vrime sadašnje, praeteritum, prošasto* 129); Mikalja, Babić, Ljubušak, Della Bella ← R. → Lanosović, Mažuranić. Usp. *vrime*.
- protiveći sastavak**, suprotni veznik (*conjunctiones adversativae, protiveći* 244); Ljubušak ← R. → Lanosović. Usp. *sastavak*.
- punkt** m. točka (*pakje najposli jednime punctom zatvori* 37); *dva punkta*, dvotočka (*dva puncta* /:/ 30); 16. st.⁴⁴ ← R.
- rastavljaajući sastavak**, rastavni veznik (*conjunctiones disjunctivae, rastavljaajući* 244); Ljubušak ← R. → Lanosović.
- razdijeljenje** vidi: *zlamenje razdijeljenja*.
- razgovor** m. rečenica (*razgovor pak najposli bude od riči, kakono: Čini dobro, ljubi boga, pakse neboj nikoga* 23). Usp. *govorenje*.
- regula** f. pravilo (*riči iliti verba irregularia jesu, i zovuse ona koja odstupaju iz regula* 198, *najpervo valja ovu regulu u općinu vvižbati* 249); Babić, Ljubušak ← R. Usp. *uprava* i *uredba*.
- rič** f. — 1. lat. verbum, vocabulum (*riči turske mloge u svoj lipi jezik umišala* XXII, *rič biva od silaba sastavljenih zajedno* 23); Vrančić, Mikalja, Habelić, Della Bella, Belostenec, Jambrešić ← R. → Lanosović, Voltiggi, Stulli; — 2. glagol (*kod sviu nimačkih riči, kojih participium praeteriti ne izlazi na et |bey allen teutschen verbis* 162, *verba pasiva, iliti riči terpljive* 170); Mikalja, Babić, Ljubušak, Della Bella, Belostenec ← R. → Lanosović, Stulli.
- rič od okraćanja ili smalaksavanja**, deminutiv (*Diminutivum jest jedna rič od okraćanja ili smalaksavanja* 91). Usp. *rič* pod 1.
- rič od pomoći**, pomoćni glagol (*s' nikojma ričma od pomoći* 171, *verbum auxiliare, tojest rič od pomoći u slavonskomu jeziku* 171). Usp. *rič* pod 2.
- ričnik** m. dicionar [knjiga] (*prigledaosam ričnik dalmatinski, horvatski* XXV, *ne nahodećise u ričnicih drugih slovinskih jezika* XXVI, *vocabularium, ričnik* 385); Belostenec ← R. → Stulli, Voltiggi, Šulek.
- sadašnje vrime**, prezent (*tempus praesens, vrime sadašnje* 129, 132); R. → Babukić, Mažuranić, Šulek. Usp. *vrime*.
- samostavno ime**, imenica, supstantiv (*Nomen ime od nazivanja, jest dvostruko, tojest: substantivum, i adjectivum, samostavno, i primitljivo* 55); R. → Lanosović, Starčević, Đurkovečki, Babukić, Mažuranić, Veber, Jagić. Usp. *ime* i *supstantiv*.
- samostavno vrime**, prosto vrijeme /tj. nesloženo, jednostavno/ (*Od ovih /tj. vrimena, A. P./ nikasu simplicia, a nika composita, tojest samostavna, i sastavljena* 129, *perfectum simplex, prošasto samostavno* 133). Usp. *sastavljeno vrime* i *vrime*.

⁴² U T. Maretića, a prema njemu i u R. Simeona, taj termin grěškom glasi *prirječnik* (tj. *priričnik*).

⁴³ R. Simeon s. v. *prirječnik, priričak, priričjeak, priričnik* i *priričjeak*.

⁴⁴ Podatak je prema Rječniku JAZU, a dolazi u nekim dokumentima.

- sastavak** m. veznik (*conjunctio, sastavak* 243, *kadgodse k' sastavkom da, kad... pridade rič* 374); Ljubušak ← R. → Lanosović. Usp. *konjunkcija i izvodijući, rastavljujući, uzrokujući, vežući i zatvarajući sastavak*.
- sastavljeno vrime**, složeno vrijeme (*Od ovih /tj. vremena, A. P./ nikasu simplicia, a nika composita, tojest samostavna, i sastavljena* 129, *perfectum compositum, prošasto sastavljeno* 134). Usp. *samostavno vrime i vrime*.
- sedmi kazus**, instrumental (*halat metne u sedmi casus* 270, *tada slidi sedmi casus* 363, *akoli...sedmi casus iziskuje* 366). Usp. *kazus*.
- silaba** f. slog (*glas niki koi silabu doli povlači* 11, *rič biva od silaba sastavljenih zajedno* 23); Džamanjić, Mikalja, Grličić, Ljubušak, Kraljić ← R.⁴⁵
- skalini** m. stupanj u komparaciji pridjeva (*nomina adjectiva imaju nike skaline koise zovu gradus comparationis* 92); Ljubušak ← R. → Lanosović.
- slavonsko govorenje** vidi: *jezik*.
- slavonski jezik** vidi: *jezik*.
- slovinski jezik** vidi: *jezik*.
- slovo** n. — 1. grafem (*slova kojimase služe Slavonci, ima dvadeset i tri* 1, *pridaju takojer /tj. Dubrovčani, A. P./ nikoja slova drugima, kojase imaju po talianski štiti* XXIII); Mikalja, Habledić, Ančić, Vitezović, Della Bella, Belostenec, Jambrešić ← R. → Lanosović, Stulli, Voltiggi, Mažuranić, Šulek. — 2. pismo (*kakvoje pak slovo, i govorenje ovih starih Panonaca bilo* XIX, *jesuli oni slovo, i jezik ilirički ovamo sobom donesi* XX).
- slovosložnost** f. pravopis, ortografija (*pervi dio orthographiae ili slovosložnosti slavovske* 1, *kratko uputjenje u nimačku slovosložnost* 38); R. → Jablanci⁴⁶. Usp. *ortografija i pravopisanje*.
- smalaksavanje** vidi: *rič od smalaksavanja*.
- smišani način govorenja** upitno-niječna rečenica (*način govorenja jest četverostruk... 4. mixte, smišano* 143).
- spadanje** n. padež (*Štoje casus? jest spadanje jednoga imena na sedam načina* 58); Belostenec⁴⁷ ← R. → Lanosović. Usp. *kazus*.
- supin** m. (*s' njihovim supinom zajedno* 131, *slavonska verba nejmaju osobitog supina* 357); R. → Šulek⁴⁸.
- supstantiv** m. imenica (*kada nomen adjectivum dojde medju dva substantiva* 264, *potribujese s' njihovim substantivom* 293). Usp. *ime, samostavno ime i supstantivo ime*.
- svezanje** vidi: *zlamenje svezanja*.
- svršen** vidi: *prošasto svršeno vrime*.
- teški glas**, silazni akcenat (*nadslovak teški |' |' povučese ... na onaj vocalis, na koji glas teški dojde, koi silabu doli povlači* 24); R. → Babukić, Veber⁴⁹. Usp. *glas, nadslovak i niski glas*.

⁴⁵ Podaci su prema Rječniku JAZU (osim za L. Ljubušaka koji je prema D. Ragužu); R. Simeon ima samo definiciju bez potvrda.

⁴⁶ Podatak je prema Rječniku JAZU; F. Lastrić (1755) ima *slovosložje*.

⁴⁷ Usp. R. Simeon s. v. *zpadanje*.

⁴⁸ Podatak je za B. Šuleka prema Rječniku JAZU; L. Ljubušak: *supino*.

⁴⁹ U obliku *teški naglasak* (kratkosilazni naglasak); usp. R. Simeon s. v. *teška baza*.

- teški nadslovak**, akcenatski znak za dugosilazni akcenat (*accentus gravis, nadslovak teški* |ʼ| 24). Usp. *teški glas*.
- trpljiv** adj. pasivan (*od riči terpljivih* 170, *riči terpljive* 170, 171); Babić, Ljubušak ← R. → Lanosović. Usp. *aktiv* i *pasiv*.
- ukazujući način**, indikativ (*ukazujući način, indicativus modus* 145); Babić, Ljubušak ← R. → Lanosović. Usp. *kazujući način* i *način*.
- umišanje** vidi: *zlamenje umišanja*.
- uprava** f. pravilo (*Besondere Regeln. Osobite uprave* 327); Ljubušak ← R. Usp. *uredba*.
- upravljenje riči**, sintaksa (*de sintaksi, od upravljenja riči* 248); R. → Lanosović.
- uredba** f. pravilo (*verba irregularia ... zovuse ona koja odstupaju iz regula, to-jest uredbi* 198); R. → Lanosović. Usp. *regula* i *uprava*.
- uzimajući dio**, particip (*zatoše zove dio uzimajući* 224).
- uzrokujući sastavak**, uzročni veznik (*conjunctiones causales, uzrokujući* 244); R. → Lanosović.
- većjestavni broj**, množina, plural (*pokleje indi gospodin u većjestavnom broju generis neutris* 77); R. → Lanosović. Usp. *broj* i *većji broj*.
- većji broj**, množina, plural (*u većjem broju, pluraliter*, 54); Belostenec.⁵⁰ ← R. → Lanosović. Usp. *broj* i *većjestavni broj*.
- verb** m. glagol (*kod imperativa oniu verba* 47, *po verbu ja imam* 313, *za jednim verbom* 346)⁵¹.
- vežuci način**, konjunktiv (*želeći i vežuci način* 148); R. → Lanosović, Babukić, Mažuranić. Usp. *način*.
- vežuci sastavak**, sastavni veznik (*conjunctiones copulativae, vežuci sastavci* 243); R. → Lanosović⁵². Usp. *sastavak*.
- visoki glas**, uzlazni akcenat (*kada na njega glas pade visoki, valjaga zlamenovati nad-slovkom ostrim* 10). Usp. *akcenat, glas* i *niski glas*⁵³.
- vlastito ime** (*vocativus vlastitih imena* 79); Ljubušak ← R. → Lanosović, Starčević, Babukić, Mažuranić.
- vokal** m. (*pak ima medju dva vocala dva jednaka consonanta* 33). Usp. *glasovito slovo* i *slovo*.
- vokativ** m. (*otac ima... dva vocativa* 64).⁵⁴
- vrime** n. glagolska kategorija koja izriče vremenski odnos između govora i iskazane radnje (*tempora jesu od tri verste, tempus praesens, vrime sadašnje, praeteritum, prošasto i futurum, došasto* 129, *polak prošasto, prošasto samostavno* 133, *prošasto sastavljeno, cilo prošasto* 134, *kod sastavljenih vrimenta* 131, *vrime prošasto sveršeno* 147); Babić, Ljubušak ← R. → Lanosović, Starčević, Đurkovečki, Babukić, Mažuranić. Usp. *cilo prošasto, došasto, polak prošasto, prošasto, sadašnje, samostavno* i *sastavljeno vrime*.

⁵⁰ U obliku *veški broj*; A. Starčević: *vešbroj*, J. Đurkovečki: *vešbrojnik*.

⁵¹ R. Džamanjić (1639): *verab* (podatak prema Rječniku JAZU), T. Babić i L. Ljubušak: *verbo*.

⁵² L. Ljubušak: *vezajući*.

⁵³ Relković razlikuje silaznu i uzlaznu intonaciju (*niski glas, teški glas : visoki glas*), no najvjerojatnije, kako se to vidi iz njegovih primjera i Ivšićeva proučavanja, ne razlikuje dva duga uzlazna akcenta).

⁵⁴ T. Babić i L. Ljubušak: *vokativo*.

- začuđenje** vidi: *zlamenje podvikanja ili začuđenja*.
- zanikajući način govorenja**, negirana, niječna rečenica (*način govorenja jest četverostruk, ... 2. negative, zanikajući 143*). Usp. *govorenje*.
- zapovijajući način**, zapovjedni način, imperativ (*zapovijajući način 136*); Ljubušak ← R. → Lanosović, Starčević, Đurkovečki, Babukić, Mažuranić, Šulek.
- zatvarajući sastavak**, zaključni veznik (*conjunctiones conclusivae, zatvarajući 245*); R. → Lanosović.
- zlamenje** n. pravopisni znak:
- zlamenje glasa**, akcenatski znak (*imaju tri accenta tojest nadslovka, iliti zlamenja glasa 24, za moći pak znati kakovim zlamenjem koi glas zabilježiti valja 24, circumflexus zlamenje nad-kriveno 25*). Usp. *akcenat, glas, nadslovak i natkriveno zlamenje*.
- zlamenje ostavljenja**, apostrofi (*apostrophus zlamenje ostavljenja 31*).
- zlamenje pitanja**, upitnik (*signum interrogationis zlamenje pitanja /?/ 30*); R. → Starčević.
- zlamenje podvikanja ili začuđenja**, uskličnik (*exclamationis ili admirationis, zlamenje podvikanja, ili začuđenja /!/ 31*); R. → Starčević⁵⁵.
- zlamenje razdiljenja**, interpunkcija /za točku, točku i zarez, dvotočku i crtu (*punctuation, zlamenje razdiljenja 29*).
- zlamenje svezanja**, crta (*zlamenje svezanja ... stoji medju dvima ričma ... napriliku: cesaro-kraljevski 32*).
- zlamenje umišanja**, zagrada (*zlamenje umišanja () ... u jednomu govorenju, u koje čovik jednu, ili višje riči uklopi ili umiša 34*)⁵⁶.
- želeći način**, optativ (*želeći i vežuci način 137, 148*); Ljubušak⁵⁷ ← R. → Lanosović, Volarić.
- žensko pokolenje**, ženski rod (*pokolenje muško, ... žensko 53, treće pregibanje ženskoga pokolenja 73*); Ljubušak ← R. → Lanosović⁵⁸. Usp. *pokolenje*.

III. Pokušaj da jedan terminološki mikrosustav smjestimo u povijesne okvire u sadašnjem nam trenutku može dati samo djelomične i površne rezultate. Pokazalo se, naime, da su ti povijesni okviri nedovoljno definirani, da za njih još uvijek nemamo dovoljno podataka. Simeon kaže »da je Maretić pobilježio tek manji dio (oko 800) starih termina«⁵⁹ čemu on dodaje još oko 1400, od kojih najveći dio prema Rječniku JAZU, neke je starije izvore ponovo ekscerpirao, neke dodao (npr. Tadijanovića). Time je korpus dosta povećan, iako su još uvijek neki izvori za lingvističku terminologiju ostali izvan njega (Babić, Ljubušak, Lanosović). Veći su problem ona djela koja su ekscerpirana, ali samo djelomično. Ako je Maretić uzео samo petinu Relkovićeveih termina, vjerojatno se može pretpostaviti da je tako činio i s ostalima. Tako se pokazalo da je od pet individualnih Relkovićeveih termina

⁵⁵ *Zlamenje začuđenja*.

⁵⁶ Termin *zlamenje* ima i Ljubušak, a od njega i M. Lanosović, ali s drugim značenjem (oznaka, značenje).

⁵⁷ U obliku *željeći*.

⁵⁸ T. Maretić nema tu natuknicu, a R. Simeon nema podataka o izvorima.

⁵⁹ R. Simeon, str. XXVI.

koliko ih ima Maretić (*natkriven, pokoljenje, pregibanje, sastavak, trpljiv*), uključivanjem još samo tri izvora (Babić, Ljubušak, Lanosović), takav zapravo samo jedan (*natkriven*). Maretić je u proučavanju jezikoslovne terminologije obavio pionirski posao bez kojega bismo imali vrlo skromnu sliku njezine povijesne dimenzije, ali je pri tome prema svojim jezičnim stajalištima pravio izbor favorizirajući građu i autore. Slika koja je tako nastala poprilično je iskrivljena i mnoga će djela trebati ponovno proučiti da bi se ona ispravila.

Poseban su problem u ovakvu proučavanju internacionalni termini. Maretić ih uopće nije uzimao a Rječnik JAZU uvrštava ih tek u zadnjim svescima, i to uglavnom iz izvora 19. stoljeća. Relković naravno nema nekakav posve dosljedan terminološki sustav; za neke latinske termine uopće nema prilagođeni ili domaći termin (za zamjenicu npr.), pokatkad upotrebljava samo internacionalni ili samo nacionalni, a za neke pojmove upotrebljava oba paralelno. To je uostalom problem i naše suvremene terminologije, i ne samo lingvističke; rasprave o odnosu internacionalne i nacionalne terminologije, o stvaranju univerzalne nomenklature ili o potrebi razvijanja nacionalnih terminoloških sustava još su vrlo aktualne⁶⁰.

Ovo je proučavanje Relkovića pokazalo da njegova gramatika nije izolirano, ad hoc nastalo djelo. Polovica termina kojima on imenuje određene kategorije već se nalaze u rječnicima i gramatikama prije njega. Od druge polovice velik su dio preuzeli jezikoslovci poslije njega, osobito Lanosović, Starčević, Babukić i Mažuranić.

Neki su termini, kao npr. akcenat, imperfekat, komparativ, konjugacija, konjugirati, konsonant, konstrukcija, pozitiv ili vokal, prvi put zabilježeni u Relkovića, što se naravno može uzeti samo uvjetno. Naprosto nema podataka o tome kako su takvi termini udomaćivani, a uzme li se u obzir specifičan odnos što ga je hrvatska kultura imala stoljećima prema latinskom jeziku, da je postojala svojevrсна dvojezičnost, malo je vjerojatno da je Relković takve osnovne termine prvi upotrijebio. Tu razinu naše jezične povijesti još je potrebno istražiti.

Negativne ocjene Relkovićeve gramatike u našoj literaturi više su rezultat vrlo površnih sudova nego stvarnoga poznavanja toga djela⁶¹. Istraživanje terminološkoga sloja pokazalo je da je Relković bio dobar poznavalac hrvatske jezikoslovne tradicije. Druge bi razine tek trebalo istražiti. Proučavanje njegove gramatike još je uvijek na samom početku, a rezultati sigurno ne bi bili nezanimljivi.

⁶⁰ Usp. V. Anić, *Kultura književnog jezika i terminologija u uzročno-posljedičnim odnosima*, Znanstveni skup o jezičnim i stručnim pitanjima terminologije, JAZU, Zagreb 1985.

⁶¹ Usp. J. Vončina, *O postanku i načelima Relkovićeve Nove slavonske i nimačke gramatike (1767)*, Vojna krajina (povijesni pregled — historiografija — rasprave), SNL, Zagreb 1984.

RÉSUMÉ

LA TERMINOLOGIE GRAMMATICALE DANS LA GRAMMAIRE DE M. A. RELKOVIĆ

L'analyse de la terminologie grammaticale existant dans *La Nouvelle grammaire allemande et slavonienne* de M. A. Relković provenant des années 1767 représente une tentative de déterminer un micro-système terminologique dans le cadre de son temps. Bien que ce cadre historique ne soit pas toujours assez bien défini, il s'ensuit que les mentions négatives données à la Grammaire de M. A. Relković résultent plutôt des vues superficielles que d'une connaissance approfondie et réelle de cette oeuvre. L'analyse a démontré que cet ouvrage n'est pas né comme un texte isolé étant donné que la moitié de termes employés par M. A. Relković existait déjà dans les grammaires et dans les dictionnaires préexistants tandis que la seconde moitié en est reprise par les linguistes postérieurs, surtout par Lanosović, Starčević, Babukić et Mažuranić.